

CIFRÁZOTT PITVAROK AJAKON

Szabolcs-Szatmár megye északi részén Kisvárdától délkeletre fekszik Ajak község, ez a néprajzilag különösen érdekes színes foltja a Nyírségnek. Nevezetességét díszesen cifrázott pitvarainak, a legutóbbi időkig megőrzött népviseletének és gazdag folklórjának köszönheti. A Jósa András Múzeum Adattára több kötetre való mese és hiedelemmonda anyagot őriz, amelyeket ajaki mesemondóktól és nótafáktól gyűjtöttünk.¹

Míg a kalocsai pingálóasszonyok híre már bejárta a világot, külföldi kiállításon szerepeltetik őket, addig az ajaki cifra pitvarok feszítőasszonyairól kevesen tudnak, pedig alkotásaik a kalocsaival azonos értékű népművészeti megnyilatkozások.

A paraszti falfestésről, erről a periferikus népművészeti ágról összefoglaló tanulmány mindezeideig nem jelent meg nálunk, jóllehet a szakemberek, főként népi építkezéssel foglalkozó közleményekben tesznek említést a fal festéssel történő díszítéséről.

Határainkon túl is ismert népi díszítő eljárás a kézi festésű mintázott fal: *Szlovákiában, Lengyelországban, Romániában, Ukrajnában, Svájcban és Svédországban.*

Többnyire a vertfalú vagy vályogházak falán található festett díszítés, de előfordul boronaházak falán is. A szlovákiai *Klokočov—Hlaviče*-ben a simára ácsolt gerendákból emelt falakat a meszelő fejével becsapkodták kék, piros, fehér foltokkal, ez a legegyszerűbb ornametika. *Čičmany*-ban fejlettebb díszítőeljárást alkalmaztak a gerendaházak külső falán. Geometrikus elemek és stilizált növényi díszek ismétlődnek szalagszerűen, színűk többnyire fehér.² *Gunda Béla*, aki a Néprajzi gyűjtőúton c. munkájában foglalkozik a szlovák vándorok falvainak építkezésével, arra a megállapításra jut, hogy a falak gazdag ornamentikája és a felrakás technikája között szoros összefüggés van. „A felületet csak akkor tudták így befesteni, amikor az építkezéshez simára ácsolt gerendákat kezdtek használni. A gömbölyű, faragatlan gerendákból épült fal nem alkalmas az ilyen festésre.”³ A tátraalji *Zdiarban, Osturnában, Lendakban* a gerendaközöket festették be, az ablakok körét geometrikus és növényi elemekkel díszítették, de ugyanitt díszesen faragott borona-

¹ *Hasulyó István* földműves 71 éves, *Juhász János* juhász 73 éves, *Hudák Bertalan* földműves 65 éves, *Szakácsi Lajos* földműves 68 éves. Jósa András Múzeum Adattára 211—67.

² *Klokočov-Hlaviče: Ladislav Foltyn*, Volksbaukunst in der Slowakei. Praha 1960.

A boronaház külső falán (yakolatnélküli), kék, piros, fehér foltok, a meszelő fejével húzott díszek. (48. l. 32. kép) *Čičmany* (46. l. 58, 59. kép). *Jan Vydra*, Ludova architektura na Slovensku. 1958. Bratislava.

³ *Gunda Béla*, Néprajzi gyűjtőúton. 1956. Debrecen. (Szlovák vándorok falvaiban 116—125. l.)

végű házak is láthatók. (A festés és faragás díszítménye eltérő jellegű.)⁴ A több színű népi falfestésről már az 1850-es évekből vannak adatok Lengyelországból Krakkó és Lublin környékéről. (Ablakok és ajtók körül két-három színből hoszszanti díszítés.)⁵

Magyarország vármegyéi és városai c. kiadványsorozat népélettel foglalkozó fejezetei, a század első évtizedéből szintén említik a ház falának kézi festéssel történő díszítését az ország különböző részéből.⁶

Gömör-Kishont vármegyében gazdag homlokzatdíszeket lát: i. kék-, piros színben a magyarság házain. A csapott elejű házaknál az ablakok feletti és közötti falfelületet ornamentikus oszlopos és kockás díszítések tagolják.⁷

A *Nyitra megyei* szlovákok házain a fal alján 60–70 cm széles színes sávot húznak, az ablak körül kocka- és ritkábban alakdíszeket festenek, (leggyakoribb színek: a piros, zöld, kék, sárga). „*Brunócon* és *Patvarócon* nem elégszenek meg az ablak körüli szegélyekkel, hanem a fal sarkaira vagy a csúcsfal párkányzat gyanánt is különböző színű tulipánsort vagy csoportot festenek.” Ahol favázás az építkezés, díszítés nincs, fehérre meszelik a falat. A szűkszavú ismertetés azt is megjegyzi, hogy a pitvar, a hideg konyha nem cifra, ellentétben a homlokzattal. A faldíszítés asszonyi munka.⁸ *Vág-Sellyén*, amely nagyrészt eltótosodott község, fejlettebb díszítésmód terjedt el: kék-és piros virágokkal keretezik az ablakokat. A házak kőalapon épültek virágyögből.⁹

A *Pozsony vármegyei Fenyves* községben kék, zöld és sárga virágokkal, keresztet, vagy kelyhet ábrázoló mintákkal díszítik a házak falát. A *szerediek, selpőciek* tulipánokat festenek a falra. A németek és magyarok házai fehérek.¹⁰ *Vinicnében* a ház belsejét díszítik festéssel.¹¹ A pitvar boltíve, a padka körben cifrázott. A korszóból kecsesen kihajló virágos ág, — reneszánsz kori örökség. — A boltívet lezáró csík folyódíszre a tarka virágos és a sima falfelületek ritmikus váltakozása harmonikus szépséget kölcsönöz a pitvar belsejének. A kompozíció az architektúrához erősen kötött.

Abaúj-Torna megye északi részén mind a magyaroknál, mind a szlovákoknál az ablakokat körül meszelik színesen, néhány helyen a festett keretet kék és vörös virággal cifrázzák. Udvarnokon a katolikusok szentképet festenek a csúcsfalra, a reformátusok virággal, szőlőfürttel vagy színes nemzeti címerrel ékesítik.¹²

⁴ *Ladislav Foltyn*, i. m. 49. l.; 78. 82. 84. kép. A fal díszítményei és e vidék textil ornamentikája közötti hasonlóságra utal Gunda Béla: „a művészkedő csicsmányiak a szőtteshímnés és csipkemintákat használták fel a faldíszítés kialakításánál.” *Gunda B.*, i. m. 117. l.

⁵ *Kazimierz Pietkiewicz*, „Malowanki” du Powiśle Dabrowskie. 68. l. Zeszyty Etnograficzne Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej w Warszawie, l. Warszawa 1960.

⁶ *Magyarország vármegyéi és városai*. (Szerk. *Borovszky Sámuel*) Bp. é.n.

⁷ *Borovszky Sámuel*, Gömör-Kishont vármegye. 165–166. l.

⁸ *Sziklay János – Borovszky Sámuel*, Nyitra vármegye lakossága (Magyarország vármegyéi és városai sorozat) 203–204; l. még: *Banner Benedek*: Adatok a Nyitra megyei Ság község tótjainak tárgyi ethnografiájához. Békés. 1912. 41. A szerző beszámol a szlovák vertfalú házak színes homlokzati festéséről és a ház hátulján alkalmazott ún. „kvety” díszítésről. 1910-ben még emlékeztek az öregek a régi szokásra: amelyik házat „kvety” ékesített, ott eladólány volt. (A „kvety” megformálásához a hímezések szolgáltattak mintául. L. 19. 31–35. ábra összehasonlítva 48–54. ábra.) *Rudolf Bednarik*: Malované ohnista v oblasti Maľych Karpát. Osweta Martin. 1956.

⁹ *Sziklay János – Borovszky Sámuel*, i. m. 180–181. l.

¹⁰ *Pápay Samu*, Pozsony vármegye népe (230. l.) (Magyarország vármegyéi).

¹¹ *Ladislav Foltyn*, i. m. 54. l. 157. kép. A 158. képen hasonló tarka virágos díszítés látható egy 19. sz. i. épületen az ajtó fölötti párkányzaton.

¹² sz. n., *Abaúj-Torna* vármegye lakossága. 382. (Magyarország vármegyéi).

A *Bács-Bodrog* megyei szlovákok házainak homlokzata cifra, az ablakpárkányzat színes. Már a múlt század végén piktor által festett szobáikról, tornácaikról, konyháikról tudósít *Matthaeidesz György*. Ahol nem telik szobafestőre, ott az asszonyok fehérre meszelik a falat, a hátsó szoba mindig fehér.¹³

Bihar megye néhány községében a lányos házaknál az ablakok körül a falat kékre festik. Ahol cifrázzák a külső falat, a díszítőmotívumok primitív csillagokból, körökből, szabályos vagy szabálytalan, egyenes, vagy hullámos vonalokból állnak, ritkán virágalakosak.¹⁴

A *Békés* és *Csanád* megyéből ismert díszes lábazati falfestésről Tábory György írt elemző tanulmányt, melyben arra a következtetésre jut, „főleg a szlovákság volt az a népcsoport, amelyik pingálta házait kívülről és belülről, de hatásuk alatt egyes magyar falvak asszonyai is festették házaik falát.”¹⁵

A *Kalocsa környéki szállások Homokmégy* falfestésével foglalkozott részletesebb leírásban 1909-ben *Novák József Lajos*. Munkáját színes motívumrajzok egészítették ki, amelyek eligazítják a mai kutatót a díszítmény jellegére vonatkozóan.¹⁶

Festett díszítményeket a házak homlokzatán az ablakok fölött és bent a szobákban a mennyezet alatt körülfutó szalagként alkalmazták, ritkábban az utcaajtók feletti lapos félellipszis alakú falnélyedés területén is. (Hasonló adat Pozsony környékéről is.)¹⁷

A stilizált virágokból álló díszítmény a konyha-pitvarban volt színekben, motívumokban a legváltozatosabb. A falfestés motívumai előfordulnak a homokmégyi „szárvarrás”-ban és hímzésben, de mindegyikben az anyaghoz és technikához művészien alkalmazkodnak. *Novák* véleménye szerint azonos értékű népművészeti teljesítmény került ki a homokmégyi asszonyok, lányok keze alól mindhárom „műfajban”.

Primitívebb falfestési mód ismert a nagykunági tanyákon. „Nyáron, amikor a lóhivesen áll a jószág, tisztára kitakarítják a pitarólat, végigmeszelik a falakat, a gerendázatot, a jászolt és világosabb festékekkel legtöbbször mésszel széles nagy foltokat raknak a frissen festett falakra és jászlakra”.¹⁸ Egyes helyeken a szobát és a

¹³ *Matthaeidesz György*, Bács-Bodrog vármegyei tótok. Ethn. IX. 1898. 217. l.

¹⁴ *Vende Aladár*, Bihar vármegye népe. 213–214. (Az ablakok körül díszítik a falat. Vizesgyán, Somogy-Uzsopa, Poklusa, P-Hodisel, Oláh-Apáti, Krajova, Kimpány, Bél-rogoz, Sástelek, Kardó és Higmádfalva községekben. Színes cifrázás Nagy-Tótfalu, Kis-Almás, Gyires, Súlyom, Rontó, Petegd, Ó-Szent Miklós, Kumanyesd, Fonaca, Cséffa, Belényes-Örvényes, Bél-Örvényes, Arkus, Ágris, Szerkó, Hájo, Ér-Kenez, Csehe és Szakál községekben. L. még Bihartorda) *Magyarország Néprajza* I. (Szerk.: Báltky Zs. – Gyórfly I. – Visky K.) VIII. tábla.) A képen látható pitvar váll magasságtól valószínűleg mészfoltokkal díszítve. Az alapszín sötétebb. A Hajdú-Bihar megyei Konyár községből is vannak adatok a fal festésére. *Molnár Gyula*, A paraszti lakáskultúra fejlődése Konyáron. 1968. Déri Múzeum Adattára. 50. Debrecen.

¹⁵ *Tábory György*, Békés és Csanád megyei szlovák festőasszonyok. Békési Élet. V. 1970. 3. 430. Békés megye szlovákok lakta községein – Békéscsaba, Szarvas, Mezőberény, Tótkomlós – kívül, a szomszédos volt Csanád megyei szlovák községekben is festettek az asszonyok: Pitvaros, Csanádalberti, Ambrózfalva, Nagybánhegyes.

¹⁶ *Novák József Lajos*, Homokmégy népi művészete N. É. X. 1909. 153–166. Sajnos a Magyarország vármegyéi és városai c. sorozat képanyaga nem nyújtott a szűkszavú szöveghez megfelelő kiegészítést a házfalak festésére vonatkozóan. L. még *Mesterházi Lajosné*, Kalocsa vidékének népi festészete. 1958. kézirat Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest. Néprajzi Intézet.

¹⁷ *Gbely* – Pozsony környéke – 19. sz.-ból festett boltozat utcaajtó felett, *L. Foltyn*: i. m. 158. kép.

¹⁸ *Vargha László*, Tilalmasi tanyák építkezése. Bp. 1940. 59. l.

kemencét is tarkára festették, sárga alpra zöld és vörös foltokat nyomtak rá meszelővel.¹⁹

Kezdetleges díszítési eljárásokat alkalmaztak a *Szabolcs megyei tanyavilágban, a cselédlakások négyes pitvarai falán*. A többnyire sárgára festett falat fehér és kék mészfoltokkal tarkították. *Ramocsaházán és Kéken* a faluban csak a tanyákról beköltözött cselédek cifrázták a pitvarukat színes mészfoltokkal.²⁰

A *nyíregyházi tanyabokrok tirpák asszonyai* nagy kézügyességet igénylő színes stilizált virágmintákkal borították a tornác és a szoba falát, különös gondot fordítva a banyakemence festésére. A minták között gyakori a rózsza és angyalábrázolás.

A Tamás-bokorban kazettás beosztású reneszánsz stílusú mennyezetet látott Dienes István az 1930-as években. A kazetták közepére magyarosan stilizált virágokat festettek.²¹

A házak elejét ünnepekre kívülről ma is hagyományosan fehérre meszelik, alulra fél méter széles szürke, vagy sötétkék színű lábazatot festenek. A földdel feltapasztott konyha, szoba földjét sárgafölddel felmázolják.

Az épületek díszítésénél a tirpások *kedvelik az ellentétek hangsúlyozását, sok sima fehér falfelületet hagynak, a színes tarka virágdíszítményeket a lakóhelyiségek falára, a kemencék oldalára sűrítik*.

A falfestésre vonatkozó szűkszavú és elszórt adatok alapján megállapíthatjuk, hogy magyar nyelvterületen: 1. Pozsonytól északra a morva határ felé ismert volt. *Nyitra megye* nyugati és északi részén első sorban a szlovák községekben, de *Gömör-Kisont* vármegyék területén az Ipoly alsó folyásánál a magyarság ház homlokzatai is színesek, díszesek. *Nógrád megyében* palócok által lakott területen a füstös konyha falát mintázták színesre. 2. *Matthaeides György* említi, hogy ezekből a megyékből (Nyitra, Pozsony, -Hont-, Zólyom-, Nógrád-) II. József korában a *Bácskába, Szerémségbe* telepített szlovákok házai kívül-belül cifrára festettek, eltérően a magyarok házaitól.²³ A *Békés megyében* letelepült szlovákság szintén magával hozta a színes-mintázott falfestés szokását.

A nyíregyházi tirpások, akik a 18. sz. közepén települtek át *Békés, Zólyom, Borsod, Hont, Gömör, Nógrád* megyékből, szintén ismerhették a ház falának kézi festéssel történő egyszerű díszítését.²⁴ A hagyomány, a hosszú gyakorlat alakította

¹⁹ Tiszasztentimrén a füstjárta részeket hullámvonalas és párhuzamos csík-mintával festették. A Karcag-Bereki határban a pitaról falát pontszerű mészfoltokkal díszítették. *Miskolczi László - Vargha László, A Nagykunság vidék népének építészete*. Bp. 1943. 103, 108. l. L. még Gyón; *Imrényi Szabó Imre, Öreg udvarházak. Régi kúriák és parasztházak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében*. Bp. 1944. 1963, 168. Boldog, Tápiósüly: virágos-emberalakos díszítmény a boglyakemence oldalán. *Imrényi Szabó J.* i. m. 160 - 161. A konyha, a szoba, a kemence mintásra festett az orosházi tanyákon. *Orosháza története és néprajza II.* (Szerk. Nagy Gyula.) Orosháza. 1965.

²⁰ Nyírtura, Tiszalök (Nagyhát) tanya, Tiszahát (Propper-tanya), Tiszanagyfalu: kezdetleges virágmintákat alkalmaztak (1930 körül). Hódi Imre (Nyíregyháza), Nyárády Mihály 83 éves (Nyíregyháza) közlése. Nyíregyháza és Szabolcs vármegye községei. Bp. 1931. 104 - 105. Szerk. Hunek Emil.

²¹ Az 1930-as években általánosan alkalmazott kézi festést a tirpák tanyabokrokban is felváltotta a *patronírozás a II. v. h. után*. A mennyezetfestést már korábban is szívesebben bízták mesteremberre, mert hosszabb időre szóló, nehéz munka volt. Krajecz Andrásné 75 év k. paraszttasszony Salamon-bokorban él, a legügyesebb cifrázók közé tartozott, rokonokhoz, jószomszédokhoz járt falat pingálni. Ruzsinszky Jánosné a Bedő-bokorban él, a tisztaszoba falát maga festette 7 - 8 éve. Az elpiszkolódott falon: gomba-, levél-, templom-, katona-, liba-formájú színes díszítményeket látni.

²² *Malonyai Dezső, A palócok művészete* Bp. XVIII. tábla.

²³ *Matthaeides Gy.*, i. m. 211.

²⁴ Gróf Károlyi Ferenc megbízásából Petrikovics János szarvasi eszmiamester toborzó-akciója eredményeként 1754-ben 300 szlovák család települt át Szarvasról, Mezőberény-

ki később a mind díszesebbé, hangulatosabbá váló stilizált virágos, emberalakos ornamentikát, amelyről az előzőekben beszámoltunk.

Az addig erdős-hegyesvidéken fából építkező szlovák telepések az Alföldön a megváltozott életkörülményekhez alkalmazkodva, szerkezeti-lényegi változtatás nélkül átvették a sövényfalú, vertfalú, nádfedelű építkezésmódot. Viszont külsőségeiben, díszítő-elemeiben emlékezve a régire, igyekeztek ahhoz hasonlóvá válni. 3. Az alföldi magyarság körében szintén ismert volt a ház falának festése, különösen a füstjárta szabadkémény alját, s a pitvart díszítették kézi festéssel. A festésnek első sorban gyakorlati célja volt, a füst, a korom elűntetését, ellensúlyozását szolgálta, s a kalocsai szállások (Homokmégy) kivételével sehol sem emelkedett művészi szintre.

A 19. század második felétől, a parasztság ízlésében, művészi magatartásában gyökeres változás következett be, a tarkaság, a zsúfoltság, a talmi csillogás felé fordulással, s ez az újfajta művészi becsúvagy alakítja ki a bonyolultabb rózsás, madaras falfestést is egymástól függetlenül néhány községben az ország különböző vidékén.

Az ízlésbeli változás a kapitalizálódás eredményeképpen következett be, a hagyományos paraszti életforma felbomlásával a változatosabb növénykultúra megteremtésével, az istállózó állattartás elterjedésével. A belterjesebb gazdálkodás az asszonyokat és a gyermekeket mind nagyobb mértékben vonta be a termelőmunkába. Ezzel együtt kezdtek áttérni a maguk készíttette igényes művészi népviseletről, bútorokról, a vásári, gyári készítésű holmikra, ami a fejlődő gazdaság adta biztonság következtében vásári fényűzéssel párosult.

A Szabolcs megyei Ajak község cifra pitvarainak kialakulásánál is ezek a tényezők játszottak döntő szerepet.

Ajak népi kultúrája alföldi jellegű, jellegzetesen paraszti formák között fejlődött.²⁵ A falu areulátát magyar, rutén, szlovák betelepülések, illetve telepítések alakították ki a századok folyamán. Az 1860-as vízmentesítés után a lakosság a földművelésre tért át a korábbi intenzív állattartásról.²⁶ A 19. században az ajaki határ nagy része a Huszár és a Czóbel birtokokhoz tartozott. 1895-ben 242 parasztbirtokos élt a községben.

A múlt század második felétől a dohánytermesztés fellendülésével sok dohányos feleskertész telepedett itt meg. Főként Gyöngyös vidékéről érkeztek, magyarok voltak. Aratás idejére szlovákok jöttek szintén Hevesből, egy részük letelepedett itt.²⁷ Az idegen ajkiúk hamarosan elmagyarosodtak Ajakon. A község belterületének nyugati részén a görög katolikus templomtól keletre, a hajdani Kisajakon telepedtek le. (A Berenesi, Karászi, Csukástói és Temető utcák így alkották az ún. Tótvéget, míg Nagyajak, a község keleti része a református templom környéke a Magyarvég.)

Az újonnan jöttek, korábbi – Heves megyei – telephelyeikkel fenntartották a kapcsolatot, amely az ajaki viselet-, lakáskultúra alakulásában is szerepet játszott.

ből, Békéscsabáról, Tótkomlósról, Orosházáról és Gyuláról Nyíregyházára. Éppen ezek a községek Békéscsaba, Szarvas, Mezőberény, Tótkomlós szlovák asszonyai tartották meg a legutóbbi időkig a házfal lábazati festésének szokását, melyet magas művészi szintre fejlesztettek. *L. György Tábori*, Slovenské maliarky v Békésskej zupe. Slovenskij Národopis X. 4. 1962. 517 – 558.

²⁵ Ajak helynév 1290-ben fordul elő először (Oyk: Bánffy Oklevéltár 22. l.) 1293: terra Ayak és Poss Owyk és Ayk, később Kysayak és Ajak formákban (Zichy okmt. VIII. k. 180. l. és IX. k. X., XI. k.) Kiss Lajos, Régi Rétköz. Bp. 1961. 12.

²⁶ Ajak 1837-es községpecsétjén a vízi életmód korábbi jelentőségére utal a nádszál, és lápmetsző (közöttük a földművelést jelképező ekovas látható, amelyet rozsmaringág fog körül.)

²⁷ 1885 – 1900 között az anarcsi Czóbel birtokra érkező taksások öltözéke tiszta fehér volt. Ekkor telepedtek le a Frisku, Feskó, Laskodi nevű családok. (özv. Szakszon Balázsné közlése Jósa András Múzeum Adattára 28 – 67).

13. kép. Hatvan éven felüli asszony vasárnapi ünneplőben, mellette fiatalasszony „második vasárnapi” ünneplőben (1955).

A mai ajaki ünnepi női viselet a Hevesből beköltözött dohánykertész lányok, asszonyok ún. *szabad elejű ruhájának* az ujjas formájából, s a tősgyökeres ajakiak akkori divatos *lakatosujjas* ruhájából alakult (13. kép). (Ugyancsak a hevesiek hatására, piros, sárga, kék apró virágmintákat hímeztek a ruhára.) Mezőkövesdiek már az 1880-as években eljártak a máriapócsi búesúra, az ajakiak szintén.²⁹ Változatos, díszes bőrruhadarabjaikat az ajakiak *Kisvárdáról, Mezőkövesdről* szereztek be. Nagy becsülete volt ezeknek a hímezett bundáknak, anyáról lányra szálltak, a régiket teljes elrongyolódásig hordták. A gazdagabbak férjhezmenő lányuknak nászajándékba csináltak, és csak női ág kihalása esetén bocsátották áruba.³⁰

Az ajakiak által *dohányosnak, tótosnak* mondott kockás mintás fejkendő ma is viselik.

A századfordulón a mezőkövesdiek a fehér alapú *gyöngyöspásztói* edényekről áttértek a drágább élénkebb színű *tiszafüredi* díszedényekre, ez a változás párhuzamos volt hímezésük kiszínesedésével. Ajakon hasonló ízlésátalakulás ment végbe, csak hogy két-három évtizeddel később: mikor a mezőkövesdiek kivetköztek viseletükből, megváltak régi dísztányéraiktól is, az ajakiak a *nagy rózsás delinkendőket, szoknya, kölény anyagokat és dísztányérokat a mezőkövesdi asszonyoktól szereztek be*, akik rendszeresen jártak árusítani Ajakra a nagyvenes években.³¹

A nagybirtoktól körülzárt agrár lakosság többsége Ajakon mezőgazdasági napszámosként kereste kenyerét. Közele és távoli uradalmakba jártak summásnak, Kisvárdára dohányosnak. Fűrge észjárású, szorgalmas munkás emberek híreben álltak meggyeztette. Minthogy földvásárlásra – a nagybirtokok miatt – kevés lehetőség nyílt, fölösleges pénzüket házaik csinosítására, öltözködésükre fordították. A tarka, színes viselet, a rózsás-madaras cifra pitvar szeretete egy tőből fakad, ugyanannak a színekben, mintákban tobzódó díszítő kedvnek a megnyilvánulásai. Ez a sajátos vonás elkülöníti az ajakiakat a többi szabolcsi község lakóinak szolidabb ízlésétől.

*Kialakulása és gyors virágbaszökkenése a magyar népművészet legutolsó megnyilvánulásai (Kalocsa, Sióagárd, Tura) közé tartozik.*³²

Az egyéni hangvételű újítások csupán egy szűkebb közösségben érvényesülnek, s a virágkor, a stagnálás és hanyatlás gyors egymásutánban követi egymást az életforma robbanásszerű átalakulása miatt.

Az ajaki cifra pitvarok történetét kutatva, alig néhány évtizeddel kell korábbra visszamenni. A faluban még él néhány azok közül a parasztasszonyok közül, akik ezt a falfestési eljárást, cifrázást megteremtették.

A századforduló táján a sárgára, vagy szürkére meszelt pitvar falát fehér mézsfoltokkal díszítették. Az ügyesebb asszonyok négy szeletbe vágott, csipkézett szélű „*kolompért*” mártogattak mézszbe, vagy kék festékbe ecset helyett.

Ajakon 55–60 esztendeje alkalmazta először *Gácsér Jánosné* nevű paraszt-

²⁸ Kiss L., i. m. 20.

²⁹ Özv. Szakszon Balászné közlése. Jósa András Múzeum Adattára 67–29. Frindrik Pálné Mezőkövesdről jött férjhez Ajakra, viseletben járt, tudott varrni. Ruhaanyagot kövesdi asszonyoktól vásároltak, a virágos hímezett anyagot kedvelték. Nyárády Mihály, Az ajaki népviselet. Jósa András Múzeum Évk. IV–V. 1961–1962. 141–254.

³⁰ Jósa András Múzeum Adattára. 13–67.

³¹ Az ajaki asszonyok a pliszírozott matyó-szoknyát kimosták, nedvesen átgőzölték, hogy a hajtások eltűnjenek az anyagból. Az utóbbi színes ajaki viselet kialakítása a Kövesdről betelepült Rózenfeld Róza varrónő nevéhez fűződik. A kereskedelmi kapcsolat ma is fennáll: mezőkövesdi közvetítőkön keresztül jutnak el Budapestre az ajaki rózsás tányérok, festett rokkák, díszesen faragott mángorlók követve a városi divat szeszélyeit.

³² *Fél Edít – Hofer Tamás – Csülléry Klára*, Magyar népművészet. Bp. 1969. 51.

asszony a több színű ún. „*fukszia virágos*” cifrázást, amihez „*pamacsol*” használt. Tőle tanulta a festést *Takácsné Ragány Anna*, és fejlesztette tovább eleven fantáziával, jó komponálókészséggel. A „*fukszia virágos*” cifrázással egyidőben divatozott a fal „*nemzetiszín kockák*”-kal való díszítése. *A kettő kombinációjából alakult ki a rózsás-madaras festés az első világháború előtti években.*³⁵

Az erőteljes színek használata, a zsúfolásra való törekvés, nemcsak a pitvar cifra festésében jelentkezett, hanem viseletükön, a lassan kiszínesedő szedett szőttéseken, és a házfalon kívül, belül egyaránt.³⁶

Az ajaki házak a múltban az utca felől többnyire véggel lettek építve. Az itteni homokos agyagtalaj igen alkalmas a vertfal megépítésére, mert tapadós és erősen köt.

Tüzelőberendezése, jellege szerint az alföldi lakóházípushoz tartozik: pendelykéményes konyha-pitvarával, kemencés szobájával.³⁷ A füstös háznak mennyezete nem volt, föléje pendelykémény borult, amely sípjával a tetőn át a szabadba nyílt. A pendelykémény később kisebb lett, s a füstös házat pitvarra és kéményaljára osztotta. Ide nyílt a kéményaljára a házbeli boglyakemence nyílása. Ha két család lakott együtt, mind az első házban, mind a hátsó házban volt kemence.

A pitvart a füstös kéményaljától mestergerenda, majd boltív választotta el. Ez a változás tette lehetővé, hogy az egyszerű mészfoltokkal történő falfestés helyébe bonyolultabb, díszesebb festési eljárás lépjen, ui. a füsttől immár jobban védett előtér, pitvar alkalmas erre.

A pendelykémény kisebbedését követte a kéményalja egy részének a lepadolása. Végül a kaminos kéménnyel a konyha fölé teljes terjedelmében mennyezet került. A pitvar elvesztette korábbi szerepét. A boltív alatti részt sok helyen bedeszéskázták, s az így nyert hátsó teret, szerszámos kamrának használják. A lepadlásolt pitvarba már nem illett bele a cifrázás – mondták az ajakiak.³⁸

A régi háromszatú ház hosszanti oldalán, s utca felőli homlokzatán a 40–60 cm-re a falon túlnyúló ereszt ún. „*faágasok*” tartják (*14. kép*). Később pótszarufával megtoldották (160–180 cm hosszúval), laposabb szögben helyezték el, s az így nyert tornác tetőzetét már „*kőláb*”-nak nevezett téglá vagy vályoglábakkal támasztották alá (*15. kép*).

³³ Molnár Jánosné 69 éves Vasút u. 6., Gerzsenyi Istvánné 75 éves.

³⁴ Takácsné Ragány Anna (75éves) a legidősebb cifrázóasszony volt Ajakon. 1966-os gyűjtésünk idején. Az ő nevéhez fűződik a legutóbbi cifrázási mód kialakítása: a rózsás-madaras falfestés. (Takácsné 1969-ben halt meg.)

³⁵ Ebben az időszakban kezd kiszínesedni az ajaki szedett csíkos szöttes. A vászonnól készült dunnahajra *piros rózsát* festettek. Ajakon is kedveltek voltak a gyolcsos házalók által árusított *madaras-mintás* hímezések, lepedők. Kétségtől a falfestésnél mintául szolgáltak ezek a kedvelt motívumok.

³⁶ A múlt században a vízmentesítés előtt igen alkalmas kenderáztató helyek voltak itt. A nagy múltra visszatekintő szövés-fonás emlékei Ajakon még napjainkban is könnyűszerrel felgyűjthetők. A régi piros, kék szedett csíku szöttésekből gazdag mintavariációkat őriznek (rozmaringos, szegfűs, gombás). A szedett szöttéseikben mutatkoznak a legkonzervatívabbaknak. Nemzetiszínű, lila, sárga, rózsaszín szedett csíku osztókendők, pászkakendők zömmel az utolsó 20–25 év termékei.

³⁷ Két esztendeje dőlt össze a legöregebb – 100 éves – ajaki ház. Kétosztatú, vertfalú, földbe süppedt ház volt, egy ablakkal nézett az utcára, nád tetejű volt. A pitvarban még megvolt a vesszőből font tapasztott „*kandalló*”, „*tócén*” – 50 cm magas padka – főztek régen, innen fűtötték a „*ház*”-ban álló boglyakemencét. Meghosszabbított ereszalja, tornáca nem volt. A pitvar a hátsó front felé nézett.

³⁸ A pitvar-kéményalja lepadlásolásával a kemencék eltűnésével: előszobává, vagy kikövezett konyhává alakult ez a tér.

14. kép. A ház hosszanti oldalán a szürkére meszelt fallábazat és a meghosszabbított ereszt tartó egyik „faágas” látható.

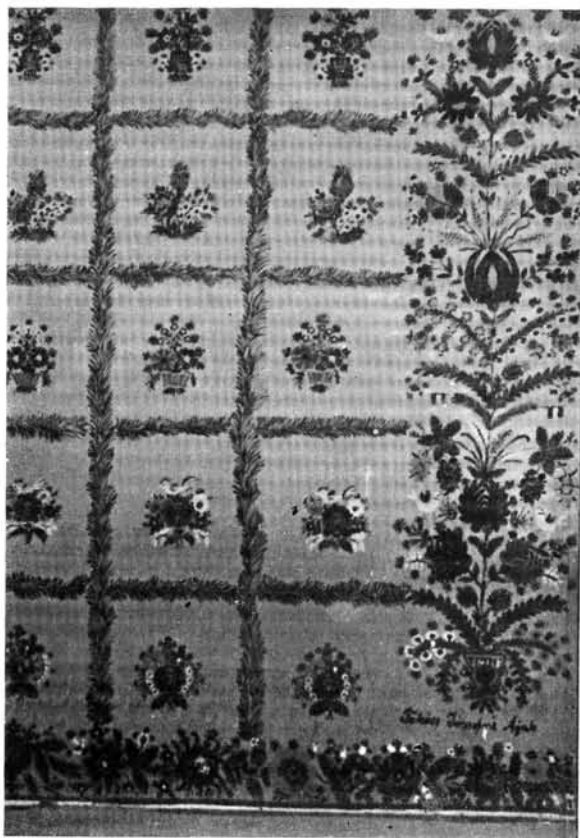
A hagyományos tavaszi nagytakarítások idején – húsvét – pünkösöd előtt – vagy ősszel a fagy beállta előtt, a ház külső falának kövét 60–70 cm magasságban szürkére v. sötétebb kékre festették, a tornác, a „ház” földjét sárgafölddel frissen feltapasztották, a kemencék, a szobafal tövét sárgaszínűre felhúzták; ez a szokás ma is megmaradt a régi házaknál (14. kép). Ez alkalommal került sor a pitvar a kéményalja kicifrázására is. Lakodalomra még a színüket tartó tiszta pitvarokat is átfestették.

Az ajakiak különös gondot fordítottak házaik homlokzati díszítésére a múltban, de ugyanez a szemlélet érvényesül ma is a városias családi házak építésénél. Az utcai ablak között a felekezeti hovatartozóság jelképei: a kereszt vagy a kehely elmaradhatatlan. A népies stukkódíszek, amelyek a nemesi kúriaépítés és a templomi ornamentika hatását mutatják, szintén kedveltek Ajakon (zöld szárú piros tulipán, karikába hajló rozmaringág, évszám).

Takácsné Ragány Anna által kialakított cifra pitvarfestés igen hamar elterjedt a faluban, a közösség jó befogadó alanynak bizonyult. Néhány asszony – Takácsné

15. kép. A meghosszabbított ereszt „kőlabák” tartják, a háttérben a patronírozott, hengerelt falfestés látható (1963).

16. kép. A Jósza András Múzeum állandó kiállításának részlete (az ajaki szoba) (1964).

tanítványai: *Balaskó Ferencné, Gerzsényi Istvánné, Molnár Jánosné, Rozinka Bertalanné* – cifrázó készsége művészi szintre emelkedett. Mindegyik egyéni módon használta fel a közös motívumkincset, alakította ki a kompozíció színritmusát.

A gondosan bemeszelt falat sárga vagy égszínkék festékkel fedték le. (Ha a korábbi cifrázás nyomait el kellett tüntetni, háromszor is lemeszelték.³⁹ A pitvar külső és belső boltívét, s az összes füstjárta területet kicifrázták.⁴⁰ Először az „ajját szegték” be. A nemzetiszínű, kék-rózsaszín csik fölé rece és virágkoszorú került. *A szegélydíszen tömörségre, zsúfolásra törekvés jelentkezik, míg a boltíven a korsóból, cserépből kihajló virágtó levegős, könnyed elrendezésű (16. kép), ugyanaz a szemlélet érvényesül itt, mint régi stílusú hímzéseinken.*

A szabadon maradt falfelületet ügyes, gyors kézzel, jól szemmértékkel „rozmaringos kockákba” osztották. A szakaszosan tagolt hímzésekhez hasonlóan a

³⁹ A festésnél: fél kg kék festéket, 1 kg oltott meszet használtak fel, 5–6 l-es vödörben vízzel feloldották. Hogy a korábbi minta eltűnjék, a mészbe hamut, homokot kevertek. Szükség esetén a többszöri meszelést még kétszer átfestették kék színnel, hogy ne legyen foltos, csíkos. A szegényebbek az olcsóbb sárga alapszín használták.

⁴⁰ L. I. tábla 1958-ból való hagyományosan cifrázott pitvar. (A cifrázás divatja a szegényeknél, jobb módúaknál, magyar és a „tótok”-nak mondott eszládoknál elterjedt.)

„kockák” mindegyike különálló zárt kompozíció, közepére dús tarka virágeszokor kerül, tetején gyakran „kakas” ül, töves és cserepes virág váltakozik meghatározott sorrendben. Az egyes kockák centrálisan komponáltak, ez azonban nem jelent egyhangúságot, hanem megnyugtató rendet sugall. Az erőteljes színezés is a kompozíciót hangsúlyozza. A padka körben fehérre meszelt, de a kemence nyílás „tevő”-je cifra.⁴¹ A pitvar külső boltíve a legdíszesebb, két oldalán a korszokból kecsesen kihajló virágtő – reneszánszkori örökség – határozott vonalvezetésével könnyed természetességgel követi a boltív hajlását.⁴² Középen fönt – képzeletbeli szimmetriatengelyt képez – a piros tükrös szív motívum (évszámumal, felirattal), vagy katolikus családnál a kereszt⁴³ (17–18. kép).

A kezdő motívumsor és a koszorú megfestése volt a legnehezebb feladat, ezt a munkát minden esetben „főmester” csinálta – az előzőekben megnevezett asszonyok egyike, – míg a fal gondos lemeszelése, festése és a rozmaringos kockákba kerülő „rózsa” cifrázása a háziasszony gondja volt, aki többnyire a rózsás falitányérokrol másolta a mintát (XVI. tábla).

A cifrázást nem tekintették munkának, „dolog közben” csinálták, néha egy hétig is eltartott. A díszes pitvarban sok öröme telt készítőjének: „Csak úgy tündöklött a fal, nem győztem eleget gyönyörködni főzés közben” – mondta Takácsné.

Idegének részére sohasem vállalták, rokonoknak, jó szomszédoknak szívességből, vagy nekik nyújtott segítség (fuvar, aratás) viszonzásaképpen megcsinálták, tőlük néha napszámberért is elfogadtak.

A cifrázó asszonyok, lányok igen megbecsült tagjai voltak a falu társadalmának. A cifrázáshoz értő eladólánynak nagyobb volt az értéke, a legények szívesebben jártak udvarolni az ilyen „manír” – ügyes – lányhoz.

A faluszerte ismert cifrázók hárman-négyen is összeálltak, felvállaltak egy-egy pitvar festést, így három nap alatt elkészültek, sokszor mécs világánál is folytatva a cifrázást. A boltban vásárolt „salak festéket” cipősdobozokban vízzel feloldották, s a magukkészítette lószórpamaccsal egymást váltva mártogatták a festékekbe. Mindegyikük más típusú „rózsát” festett a rozmaringos kockákba, de a váltakozó minták meghatározott sorrendben követték egymást, így a „kompozíció” végülis harmonikus egységet alkotott.⁴⁴ A szűcsbundákon látott mintákat alkalmazták a falfestésnél, de „szabad” átköltésben.

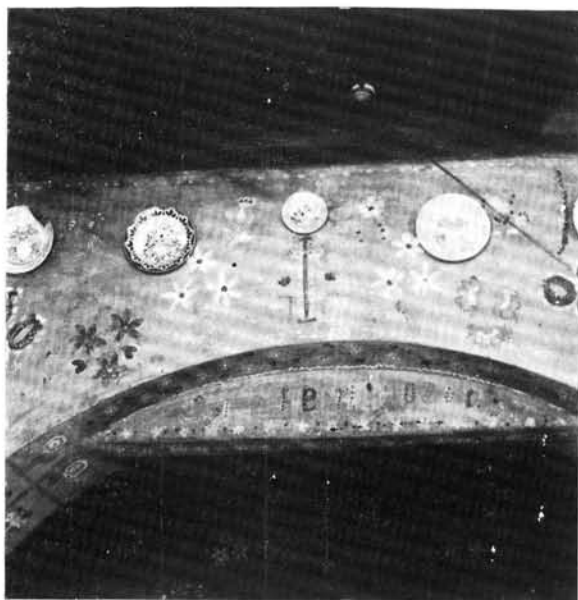
⁴¹ Ha két család lakott egy házban, mind az „első”, mind a „hátsó házban” volt boglyakemence, tüzelőnyílásuk két oldalra nézett a pitvar hátsó kéményalja alatti részébe. A tüzelőnyílást a pitvar mintáihoz hasonlóan cifrázott előte (fából) fedte. (L. még: *Madarassy László, Az „előte” vagy „tevő”*. N.É. VI. 1905. 297. Hagyományos háromosztatú ajaki házban a kékre festett pitvarban hasonló festett előtétet ma is látni Ajakon.

⁴² A koszorút „flóta”-alakúnak mondják Ajakon.

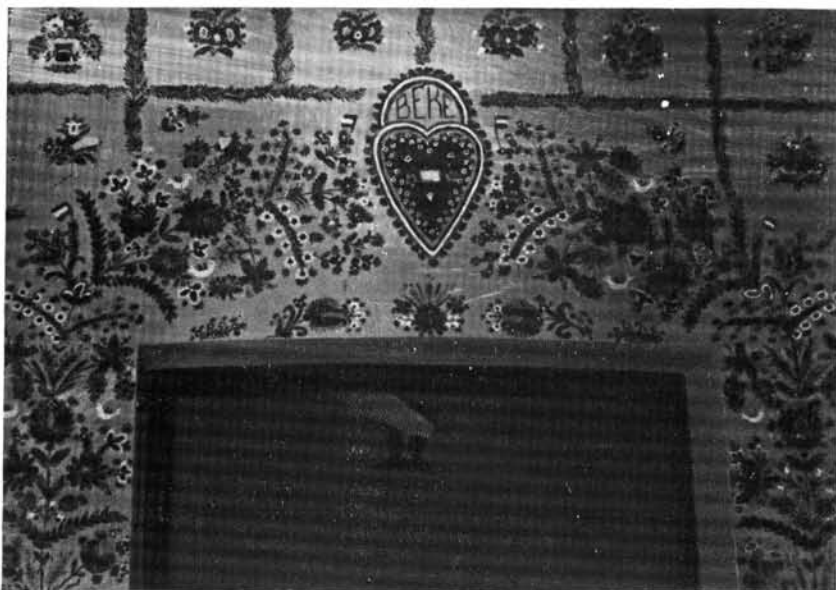
⁴³ Gyakori feliratok: „Béke e ház lakóira”, „Isten hozott”, a festés dátuma, női kereszt-név.

⁴⁴ Kedvelt *virág motívumok*: „laptarózsza”, „kosáros rózsza”, „leveles rózsza”, „koszorós rózsza”, „bimbó rózsza”, „pünkösdi rózsza”, „bundás rózsza”, (*szűcsbundákon látott mintáról elnevezve*), tulipán (a szokott népi ábrázolásban: három szziromból egy előlnézetben, két oldalt pedig egy-egy szzirom profilban), kenyérmorzsa, nefelejcs, ördög szem, szekfű, gyöngyvirág. (A szöttesminták hasonló elnevezésűek). *Alakok*: „kokas”, galamb, páros galamb, emberalakos figura sohasem szerepel. *Egyéb*: búzakalász, szőlő, levelek, bogyó, rozmaring – térkitöltő elemként –. Egyébként a cserepes rozmaring elmaradhatatlan volt az ajaki lányos háznál. A legények kalapja mellé tűzték, s a vőlegénynek, a násznépnek metszettek egy-egy szálát belőle.) Megfigyelhető, hogyan alakul át a népi mester kezén a reneszánszkori „olasz korszó”, vaskos virágcsereppé, fonott virágkosárrá. Térkitöltő elemként szerepelnek: nemzetiszín zászlócskák és szalagok. A 7–8 éves kislányok az istálló falán próbálgatták először a cifrázást, amelyet meghagytak a falon a felnőttek.

Az egyhangúság elkerülése végett az ismétlődő virágok színe változott. A pirosat a nagy virágokhoz, zöldet a levél, szár, bimbó, rozsmaring, sötétkéket a nagy virág belsejéhez, nefelejeshoz, szőlőhöz, bogyóhoz, fehérét a gyöngyvirághoz, sárgát – mindig ritkán – a virágok közepéhez használtak. A nagyobb folthatást

17. kép. A pítvar boltívének részlete (Foto: Tábori).

18. kép. A Jósza András Múzeum állandó kiállításának részlete (az ajaki szoba) (1964).

19. kép. Takácsné Ragány Anna a leghíresebb cifrázó 1966-ban, ajakis ünneplő ruhában.

a piros szín adta, mellette kisebb fehér, kék, sárga virágok, amelyek pettyekből, körökből alakultak. *A nagy felület, a festés technikája nagyobb szabadságot biztosított az alkotónak minden más népművészeti ágnál, a természet minél hűségesebb utánzására.*

Az egyik asszony festése rajzbeli szépségével, könnyed vonalvezetésével, a másiké jó felt-elrendezésével tűnt ki. A kiemelkedő képességű cifrázó asszonyok munkáit felismerték a faluban egyéni stílusuk adta különbségek alapján.

Takácsné Ragány Anna által kialakított rózsás-madaras cifrázást mindegyik a maga egyéniségének – képességeinek megfelelően alakította át, s így előre vitte a hagyományt (19. kép). Az első világháború után a harmincas évek végéig élte virágkorát az ajaki pitvar cifrázás (XVII. tábla). A tarka színekben tündöklő pitvar pompáját emelte a falra aggatott rózsás cserépedények, barna pataki szilkek tömege, s mindezek ellentétéként a tiszta szoba hófehérre meszelt falával, kementéjével különös ünnepélyességet kölcsönzött az ajaki otthonnak⁴⁵ (20–21. kép).

A szabadkémények lepadlásolásával a pitvar elvesztette régi funkcióját. Némely helyen ajtót kapott a hátsó rész, kamrának használták, nem volt szükség a cifrázásra. Másol konyhává alakították, takaréktűzhelyet állítottak bele. Ha két család – az öregek és a fiatalok – lakott együtt, a fiatalok foglalták el az „első házat”, a volt „tisztaszobát”, s az öregek a „hátsó ház”-ban húzták meg magukat, a „konyhapitar”-t közösen használták.

Ez az átalakulás fokozatosan következett be, s változtatta meg a ház egyes helyiségeinek funkcióját. Ma már egyetlen cifrázott pitvart sem találhatunk Ajakon. Az utolsókat 1966-ban festették le.⁴⁶

Annál nagyobb gondot fordítanak azonban a ház külsejére. A házak homlokzata díszes, színes. A legtöbb frissen tatarozott, takaros külsejű, ami kétségkívül a jómód és a rendszeret jele. Az ablakok körül stukkó díszek, gyakori a zöld szárú, piros színű tulipán dísz. A padláslyukak csipkézettek. Mostanában terjedt el az igen költséges kólábas drótkerítés. Az oszlopos tornácot üvegezett veranda váltja fel.

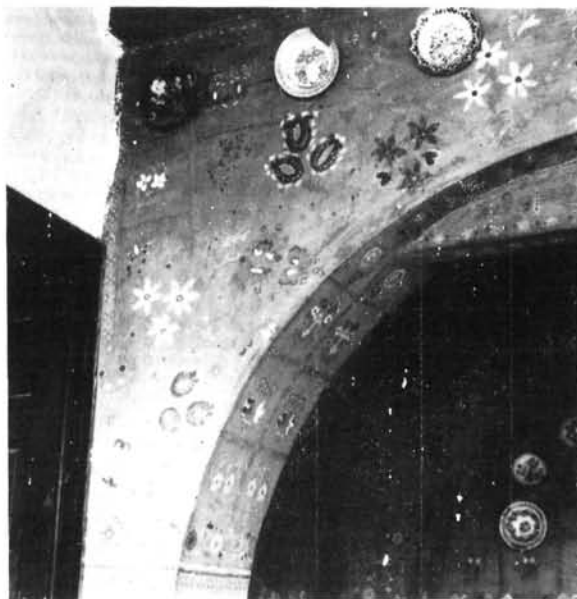
Mindez az utóbbi időszakban felgyorsult gazdasági-társadalmi átalakulás következménye. A felszabadulás óta új generáció növekedett fel, egy részük elkerült középiskolákba, sokan eljárnak dolgozni Ajakról. Fellazult a régi közösség, a hagyomány összetartó ereje, a város, az új vidékek megismerése alakított ízlésü-

⁴⁵ Az első házban a tiszta szobában az ajtóval szemben az ablakok alatt állt a festett karosláda, előtte nagy asztal szedett csíkos terítővel, mellette komód. Fölötte a falon szentképek, vásári olajnyomatok Kossuth Lajosról, Rákóczi Ferencről és családi fényképek, porcelántényérok. Az ajtó mellett egyik oldalon boglyakemence (részei: kucik, oldala, hasa, teteje, sut, kistőce, sutorka). A másik oldalon a 6–9 párnával, dunnával „felvetett ágy” (fehér huzatú volt, rózsaszín, piros puplingombokkal kivarrrva). A karton ágyterítő rózsaszín vagy égszínkék mintás volt.

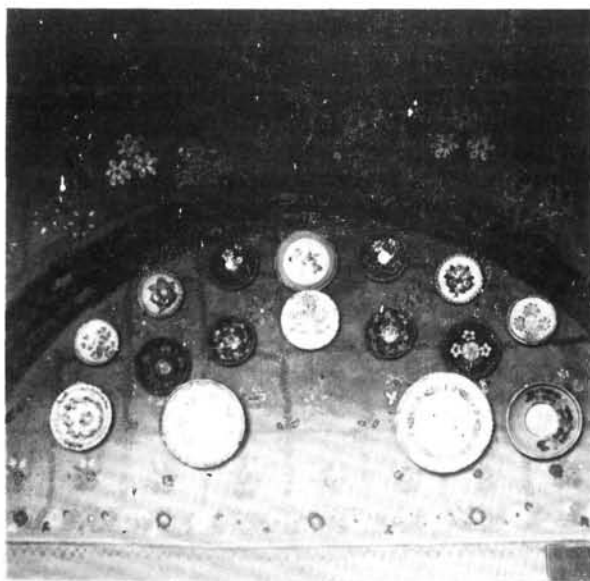
⁴⁶ Takácsné Ragány Anna Boescai u. 4., Takács Ferencné Boescai u. 8., Molnár Jánosné Vasút u. 6., Ragány István Hunyadi u. 17., Szaxon János Boescai u. 2., Magyar Ferencné Lehel u. 15. sz. alatti házában volt cifrázott pitvar 1966-ban. Legutóbb már csak a cifrázáshoz értő asszonyok házaiban maradt meg. A cifrázás hagyományát próbálták fenntartani az új ajaki általános iskolában, ahol Gerzsenyi Mihálynéval és Takácsné Ragány Annával cifráztattak ki egy folyósórészt. A Jósa András Múzeum állandó néprajzi kiállításán (1964) szintén szerepelt egy ún. ajaki szoba viselet és cifrázott fal bemutatása. (1. 4., 6. képet). Érdekes megfigyelni a képeken, milyen nagy feladatot jelentett a szögletes ajtónyíláshoz alkalmazni a korszóból kihajló virágkoszorút, – amely a boltív hajlatához természetesen tudott igazodni az eredeti pitvarnál. A két cifrázóasszony: Takács Józsefné és Ragány Istvánné jól oldotta meg ezt a nehézséget is. A kisvárdai járási tanács egyik 1970-es VB ülésén foglalkozott egy ún. ajaki szoba felállításának gondolatával, amely idegenforgalmi célokat szolgál majd.

kön. Az életszínvonal emelkedése, a havi bérfizetés új lehetőségeket nyitott meg számukra ezen a téren is.

A városban látott hengerelt és a több színűre festett falak látása nyomán, – ehhez igazodva sok helyen láthatunk Ajakon iparosember által kifestett szobá-

20. kép. Díszítalak a cifra pítvarban (Foto: Tábori).

21. kép. Rózsás tányérok a kéményalja hátsó cifra falán (Foto: Tábori).

kat: többféle alapszínű hengerelt fallal. Sablonnal festett a tornác (lásd a 15. képet). Egyik-másik helyen a mennyezet alatti falsíkban az idősebb háziasszony által kézzel pingált csíkot is felfedezhetünk. Jó példája ez annak a jelenségnek, *hogyan szorul ki a régi díszítő eljárás a gyakorlatból, de csikká zsugorodva még makacsul tovább birkózik az új városi ízléssel*. A fiatalok már saját ízlésük szerint veszik birtokba a szobát, de a „cifraság”-ra való hajlamuk még őrzi az idősebb generációnál oly természetesen ható hajdani díszítőkedvet.

MURAKÖZI ÁGOTA

VERZIERTE VORHÄUSER IN DEM DORFE AJAK

Im nördlichen Teil des Komitates Szabolcs-Szatmár, südöstlich von der Stadt Kisvárdra liegt die Gemeinde Ajak. Daß diese kleine Gemeinde berühmt wurde, verdankt sie den mit Zieraten geschmückten Vorhäusern und der bis heute noch bewahrten Volkstracht, sowie der reichen Volksüberlieferung.

Die erste schriftliche Erwähnung des Ortsnamens Ajak stammt aus 1424. Das Antlitz des Dorfes formen Jahrhunderte hindurch die ungarischen, ruthenischen und slowakischen Ansiedler. Nach der Entwässerung im Jahre 1860 ging die Bevölkerung des Dorfes von der intensiven Viehzucht auf den Ackerbau über. Im 19. Jh. gehörte ein großer Teil der Felder dem Großgrundbesitz. 1895 betrug die Zahl der Bauernwirtschaften im Dorfe 242. In der zweiten Hälfte des vorigen Jahrhunderts ließen sich hier mit dem Aufblühen des Tabakanbaues viele aus dem Komitat Heves zugezogene Halbpacht-Gärtner nieder und bauten Tabak an.

Die Entwicklung der Warenproduktion, der wirtschaftliche Aufschwung, das Erscheinen der Saisonarbeiter, die von außen wirkenden Einflüsse bildeten eine, bis heutzutage behütete Gemeinschaftstracht und eine seltsame Art der Wandmalerei. Die Geschichte der mit der Hand bemalten Vorhäuser in Ajak ist bis zur Jahrhundertwende zurückzuführen. Es leben noch einige jener Bäuerinnen, die diese Art der Wandpiktur — „cifrázás” (Verzierung) im Dorfe schufen.

Das alte Bauernhaus in Ajak war dreiteilig. Es bestand aus dem „Haus”, „Vorhaus” und der „Kammer”. Den Rauch entzog der offene Kamin im hinteren unbedeckten Teil des Vorhauses. In diesem Teil (kéményalja) war auch die Heizöffnung des „Haus” — Ofen. An diesen lehnte sich im Halbkreis die Ofenbank.

Die Tünchung des rauchigen Vorhauses hatte ein praktisches Ziel — den Schmutz wegzubekommen.

Vor 60 Jahren hat man zum erstenmal die mehrfarbige, sogenannte *Fuchsien-Verzierung* angewandt, welche die frühere primitive ablöste (früher hat man die gelb oder grau getünchte Wand mit dem Weißpinsel angespritzt). Gleichzeitig mit der Fuchsienverzierung kam das blumige Bemalen der Wand mit *nationalfarbigen Quadraten* in Mode. Aus der Kombination der zwei erwähnten Varianten entstand die heutige berühmte *Rosen-Vogel-Wandmalerei*.

Zur Zeit des traditionellen Großreinmachens d. h. entweder im Frühjahr oder später im Herbst vor Einbruch des Frostes, hat man die Vorhäuser getüncht, aber vor einer Hochzeit jedesmal aufgefrischt.

Zum Verzieren verwendete man selbstgefertigte Roßhaarpinsel und im Geschäft gekaufte Farbe. In die Farbe wurde Milch eingerührt, um das Rinnen zu vermeiden. Die 2 — 3mal getünchte Wand überdeckte man gelber oder himmelblauer